

Kenniscentrum Executieve Functies (KCEF), voortgekomen uit Onderwijscentrum Opnij
Auteur: dr. Daphne Hijzen

Bijdragen aan kansengelijkheid door versterking van Executieve Functies

EF als sleutel in het vergroten van kansen

Kansenongelijkheid in het onderwijs is een complex en hardnekkig vraagstuk. Het heeft te maken met factoren als vroege selectie, sociaaleconomische achtergrond, de rol van ouders, lerarentekort en de mate waarin leerlingen thuis steun krijgen. Eén factor die vaak onderbelicht blijft, maar wél sterk bepalend is voor schoolsucces, zijn de **Executieve Functies (EF)**.

Executieve Functies zijn de hogere cognitieve vaardigheden die nodig zijn om doelgericht te werken, emoties te reguleren, te plannen, door te zetten en flexibel om te gaan met veranderingen. Ze vormen de mentale basis voor leren, ontwikkelen en functioneren – op school én in het verdere leven.

Onderzoek laat zien dat kinderen van laagopgeleide ouders gemiddeld minder gelegenheid hebben om hun EF optimaal te ontwikkelen (Kennisrotonde, 2019; Feryn et al., 2020). Dat maakt EF een cruciale factor in de reproductie van kansenongelijkheid. Juist daarom zet Kenniscentrum EF (KCEF) zich in om scholen te ondersteunen bij het versterken van deze vaardigheden – zodat alle leerlingen de kans krijgen om hun talenten volledig te benutten.

De omgeving maakt het verschil

Kinderen worden niet geboren met sterke EF, maar hebben wél de potentie om ze te ontwikkelen. De ontwikkeling hangt deels samen met hersenrijping, maar vooral met de omgeving waarin leerlingen opgroeien. Ouders en docenten spelen hierin een sleutelrol.

- Kinderen die thuis veel structuur, rijke taal en steun ervaren, hebben vaak een voorsprong.
- Leerlingen die opgroeien in armoede of in een minder stimulerende omgeving, lopen juist een groter risico op zwak ontwikkelde EF.

Omdat EF veranderbaar zijn, biedt dit scholen een kans om ongelijkheid te compenseren. Training, oefening en gerichte begeleiding maken een groot verschil, vooral in de adolescentie – de periode waarin EF zich in sneltreinvaart ontwikkelen (Jolles, 2017).

EF en kansengelijkheid: drie lijnen

1. School als compenserende omgeving

Scholen kunnen leerlingen ondersteunen die thuis minder oefenkansen hebben gehad. Door EF expliciet onderdeel te maken van het curriculum, krijgen juist deze leerlingen een extra ontwikkelkans.

2. Training en begeleiding

EF-trainingen versterken vaardigheden als plannen, timemanagement, emotieregulatie en doelgericht gedrag. Dit zorgt ervoor dat leerlingen taken beter kunnen uitvoeren, problemen leren oplossen en succeservaringen opdoen.

3. Geloof in eigen kunnen

Socioloog Ilias El Hadioui benadrukt het belang van *psychologisch kapitaal*.

Succeservaringen, feedback en begeleiding bij emotieregulatie vergroten het geloof in eigen kunnen – een factor die nog sterker voorspelt of leerlingen succesvol zijn dan sociaaleconomische achtergrond.

Kenniscentrum Executieve Functies (KCEF), voortgekomen uit Onderwijscentrum Opnij
Auteur: dr. Daphne Hijzen

Praktisch in de schoolcontext

KCEF zet zich in om EF niet los, maar **geïntegreerd binnen het curriculum** te versterken. Dat betekent dat docenten in hun eigen vaklessen EF-principes meenemen, zoals:

- leerlingen leren plannen en organiseren bij grotere opdrachten,
- reflectie stimuleren bij toetsvoorbereiding,
- emotieregulatie en doorzettingsvermogen expliciet bespreken,
- leerdoelen koppelen aan growth mindset en vertrouwen in eigen inzet.

Alle leerlingen profiteren hiervan, maar het effect is het grootst bij leerlingen die vanuit huis minder kansen meekrijgen.

Conclusie: EF versterken als hefboom voor kansengelijkheid

Kansenongelijkheid laat zich niet oplossen met één enkele interventie. Het vraagt om een brede mix van maatregelen en structurele investeringen.

Maar EF-ondersteuning kan wél een krachtige hefboom zijn.

- EF zijn veranderbaar.
- EF zijn essentieel voor leren en persoonlijke ontwikkeling.
- EF-training en begeleiding geven leerlingen die thuis minder kansen hebben, de kans om op school alsnog succeservaringen op te doen.

Daarmee draagt aandacht voor Executieve Functies niet alleen bij aan schoolsucces, maar ook aan kansengelijkheid en toekomstkansen voor alle jongeren.

Wil je weten hoe jouw school EF structureel kan inzetten om kansengelijkheid te bevorderen?

Neem contact op met **Kenniscentrum Executieve Functies (KCEF)** voor een gratis demo van materialen en trainingen.

Bronnen

- Enthoven, M., Clinton, C., & Elkerbout, M. (2021). *Meer ruimte voor vakmanschap. Kansenongelijkheid bestrijden*. JSW.
- Feryn, S., De Wilde, J., Spilt, J. & Baeyens, D. (2021). *Zet je EF-bril op. Executieve functies stimuleren in het kleuteronderwijs*. Odisee Hogeschool.
- Jolles, J. (2017). *Executieve functies belangrijk voor onderwijs*. www.jellejolles.nl
- Kennisrotonde (2019). *Leidt huiswerk maken op de basisschool tot grotere vaardigheden in plannen en verantwoordelijkheid nemen?* Den Haag.
- Poortvliet, J. (2020). *Socioloog El Hadioui: Bestrijd de kansenkloof in crisistijd*. Onderwijsblad.
- SER (2021). *Gelijke kansen in het onderwijs. Structureel investeren in kansengelijkheid voor iedereen*.
- Verstraete, I., & Nijman, K. (2016). *Handboek leren leren voor het Voortgezet Onderwijs*. Huizen: Pica.
- VO-Raad (z.d.). *Kansengelijkheid in het VO*. www.vo-raad.nl